

‘Badass Betzy’

‘Nooit heb ik getwijfeld aan wat ik moest schilderen’, schrijft Betzy Akersloot-Berg in 1907 aan een kunsthistoricus. ‘Het was de zee die mijn enige grote verlangen was.’ Daarin blijkt ze een uitzondering, want in haar tijd houden vrouwelijke kunstschilders zich vooral bezig met interieurs en stillevens.

Zo niet Akersloot-Berg. Zij trekt erop-uit, werkt het liefst in de vrije natuur. Weer of geen weer. Ook daarmee doet ze de wenkbrauwen fronsen, omdat het onbetamelijk en zelfs gevaarlijk wordt geacht als een vrouw zich onbegeleid in de natuur beweegt.

Vier dagen lang verblijven zeven journalisten in Tromsø, in het hoge Noorden van Noorwegen, ruim 300 kilometer boven de Poolcirkel. Dit gebeurt op uitnodiging van Minke Schat, de in Dokkum opgegroeide directeur van het Haagse Museum Panorama Mesdag. Zij spreekt van ‘Badass Betzy’, omdat ze altijd haar eigen plan trok zonder zich iets aan te trekken van de heersende normen.

Tromsø is met inmiddels bijna 80 duizend inwoners de grootste stad van noordelijk Noorwegen. In de tijd van Akersloot-Berg zijn dat er zo’n vijfduizend. De plaats heeft tegenwoordig onder andere een eigen universiteit, verschillende musea en een vliegveld.

De stad ligt op een eiland zo groot als de republiek Luxemburg en is omgeven door bergen met her en der nog een vlekje sneeuw van de afgelopen winter. De berg Tromsdalstinden, een heilige berg voor de oorspronkelijke bewoners (Sami), piekt met een hoogte van 1238 meter overal bovenuit.

Dit is eind 19de eeuw de perfecte uitvalsbasis voor Akersloot om de rotsachtige kustlandschappen vast te leggen. Ze is verknocht aan het scherpe licht en het altijd bewegende water, dan weer kalm en vredig, dan weer woest en onstuimig.

De bergen rond de stad zijn vooral bekleed met berken. Hun groene blader-
tooi is inmiddels verkleurd naar geel-bruin. Hier en daar wordt het weidse landschap buiten de stad opgefleurd door traditionele, houten huisjes, vaak geschilderd in warme kleuren, zoals geel en rood.

Het majestueuze panorama dat zich buiten de stad ontvouwt, is een bron van inspiratie. De mens is slechts een stipje in een groter geheel waar de tijd lijkt stil

Ze trok altijd haar eigen plan, de eigenzinnige Noorse zeeschilder Betzy Akersloot-Berg (1850-1922), die de tweede helft van haar leven op Vlieland woonde. Met een grote overzichtstentoonstelling ontruikt Museum Panorama Mesdag in Den Haag deze stoere vrouw aan de vergetelheid.

ANDRÉ HORJUS

Portret van Betzy Akersloot-Berg door Sientje Mesdag-Van Houten (1887).

FOTO TROMP'S HUYS/PIET GISPEN PHOTOGRAPHY

“Haar hele levensloop wordt getekend door haar eigenzinnigheid en onorthodoxe keuzes

te staan. Het is alsof je de schilderijen van Akersloot binnenstapt. Precies daarom is dit volgens Minke Schat de perfecte omgeving om sfeer te snuiven in de aanloop naar de grote overzichtstentoonstelling.

VERPLEEGKUNDIGE

Betzy Rezora Berg wordt in 1850 geboren in het Noorse plaatsje Urskog (nu Aurskog) ten oosten van Christiania (nu Oslo), als oudste van zes kinderen. Vader is grondbezitter en zakenman. In dit middenklassegezin stimuleren de ouders hun kinderen om zich te verdiepen in de kunsten en de gezondheidszorg. Vanaf 1870 volgt de dan 20-jarige Betzy een opleiding tot verpleegkundige bij de zusters diaconessen in Finnmark, een regio gelegen boven Tromsø. De precieze plek is niet bekend.

Finnmark omvat een groot deel van het Noorse vasteland boven de poolcirkel. Daar, in een van de dunst bevolkte gebieden van Noorwegen, regeert de natuur. Betzy doet er ook missiewerk, waarschijnlijk onder de Sami, de oorspronkelijke nomadische bevolking die vooral een animistisch geloof aanhangt. Ze leert in het onherbergzame gebied te leven onder primitieve omstandigheden.

Het vak van verpleegkundige blijkt niet voor haar weggelegd. Bij een volkstelling in 1875 noemt ze zichzelf al landschapsschilder, terwijl het oudst bekende werk van 1879 dateert. Vrouwen worden in die tijd nog niet toegelaten tot kunstacademies. Betzy volgt, waarschijnlijk tussen 1875 en 1881, lessen aan een tekenschool in Oslo. Er wordt getekend naar gipsen beelden of geklede modellen.

PRIVÉLESSEN

Het werken met naaktmodellen wordt gezien als onkuis, hoewel vrouwen wel geacht worden te zorgen voor het menselijk lichaam van de wieg tot het graf. Na de tekenschool volgt Berg privélessen bij verschillende Noorse schilders onder wie Otto Sinding.

Onder zijn vleugels maakt haar realistische, gedetailleerde stijl plaats voor een lossere aanpak en ze toont meer variatie in haar kleurgebruik. Daarnaast maakt ze graag kunstreizen door Europa. Om die te bekostigen, vraagt Berg beurzen aan bij de koning. Betzy bezoekt onder andere Wenen, München en Parijs.

Gastcurator Marguerite Tuijn, die met kunsthistoricus Jenny Reynaerts en biograaf Sunny Jansen veel onderzoek heeft gedaan voor de overzichtstentoonstelling in Panorama Mesdag, is ook meegereisd naar Tromsø. In het cultuurhistorische Perspektivet Museum, dat samen met het Nordnorsk Kunstmuseum vijf werken van Akersloot-Berg bezit, vertelt ze dat de kunstschilder zomers graag de Noorse kusten bezoekt, bijvoorbeeld die in de eerder genoemde regio Finnmark.

Ook bezoekt Berg een paar zomers achter elkaar in een open boot het walvisstation op het kleine eiland Skorøya. Regelmatig, aldus Tuijn, duikt het verhaal op dat de kunstschilder in 1892 met de Duitse keizer Wilhelm II op walvisjacht zou zijn gegaan. Ze heeft volgens Tuijn in ieder geval een schouderblad van een gevangen walvis voor de keizer beschilderd, maar dat is nooit teruggevonden.

In Museum Tromp's Huys op Vlieland – dat gewijd is aan Akersloot-Berg – wordt een soortgelijk schouderblad bewaard. Dit museum beheert in totaal tweehonderd schilderijen en honderdvijftig werken op papier van de Noors-Nederlandse kunstenaar. Een deel daarvan wordt nu aan Panorama Mesdag in bruikleen gegeven.

Tuijn vertelt ook over de grote invloed van de Haagse schilder Hendrik Willem Mesdag (1831 - 1915). In 1882 ziet Berg, tijdens een bezoek aan Wenen, een zeezicht met botsende boten van de Hage-naar. Ze is diep onder de indruk en vertrekt volgens biograaf Sunny Jansen in 1885 richting Scheveningen, waar ze tot de winter van 1889/1890 verblijft in hotel Rauch. Daar heeft Mesdag ook een atelier. Berg neemt zijn adviezen graag ter harte en zo blijft ze zich ontwikkelen, stelt Tuijn: „Haar stijl wordt nog vrijer, met een lossere toets.”

Berg krijgt niet alleen adviezen van Mesdag, maar hij, toen al een bekend kunstschilder, brengt haar ook in contact met andere kunstenaars en kunsthandelaars. Ook laat hij haar meewerken aan de restauratie van *Panorama van Scheveningen* na een beschadiging

Werk van Betzy Akersloot-Berg,
Vogelrots bij Gjesvaer (1888).

FOTO PANORAMA MESDAG

Akersloot-Berg (1850-1922) in kostuum met bontrand. FOTO PANORAMA MESDAG

in 1888. Er ontstaat een hechte vriendschap tussen Betzy Berg, Hendrik Mesdag en zijn vrouw Sientje Mesdag-Van Houten (1834 - 1909), eveneens kunstschilder.

Het geloof speelt een belangrijke rol in het leven van de Noorse, concludeert Tuijn. „Het schilderen van indrukwekkende landschappen is voor haar een manier om haar bewondering voor de schepping te laten zien.” In de Haagse periode, halverwege de jaren 80, treedt Berg, die eerder belijdenis heeft gedaan bij de Evangelisch-Lutherse Kerk van Noorwegen, toe tot de Vergadering van Gelovigen.

In deze geloofsgemeenschap zitten mannen en vrouwen gescheiden en voeren alleen de mannen tijdens de diensten het woord. Van vrouwen wordt onderdanigheid verwacht en dat uitgangspunt lijkt op gespannen voet te staan met het vrijgevochten karakter

van Akersloot-Berg. „Ik vermoed”, zegt Tuijn, „dat zij zich in de privacy van haar huis wel degelijk over zaken uitgesproken heeft, maar goed, ik was er niet bij. Haar hele levensloop wordt getekend door haar eigenzinnigheid en onorthodoxe keuzes.”

In de Vergadering ligt de nadruk meer op persoonlijk geloof dan in de geïnstitutionaliseerde kerk. Berg maakt er kennis met Hermanus Cornelis Voorhoeve, die aan de Dunne Bierkade in Den Haag een uitgeverij heeft met een ruimte voor bijeenkomsten van de Vergadering. Eén van zijn uitgaven is het weekblad *Timotheus* en daarin wordt regelmatig werk van Berg gepubliceerd.

TRIOMFTOCHT

Eind jaren 80 van de 19de eeuw beleeft de kunstschilder een ware triomftocht met werken op onder andere een internationale tentoonstelling in Stockholm (1886), de Wereldtentoonstelling in Parijs (1889) en de Tentoonstelling van Leven-de Meesters in Amsterdam (1889). De recensies in de pers zijn lovend. Werken worden verkocht voor bedragen tussen de 1200 tot 2000 gulden, behoorlijke bedragen in die tijd.

Negen jaar later stuurt Akersloot-Berg een zeegezicht in voor de Nationale Tentoonstelling van Vrouwenarbeid in Den Haag (1898). De laatste beoogt onder meer de verbetering van lonen en arbeidsomstandigheden voor vrouwen.

Ook in Noorwegen worden regelmatig tentoonstellingen gehouden. Bij haar inzendingen denkt de kunstenaar strategisch: Noorse thema's doen het vooral

goed in Nederland, terwijl ze Nederlandse onderwerpen verkiest in Noorwegen.

Op 8 maart 1893 treedt Berg, dan 42 jaar oud, in het huwelijk met Gooswinus Gerardus Akersloot (Drunen, 1843 - Vlieland, 1929). Hij is dan 49 jaar. Ze hadden elkaar in 1885 voor het eerst ontmoet in hotel Rauch. Destijds was hij nog getrouwd met de hotelhoudster, Helena Gerritzen, maar zij overleed in 1891. Het hotel werd in een exploitatiemaatschappij ondergebracht. Akersloot en twee zakenpartners verdeelden het bezit in aandelen.

In 1896 verhuist het echtpaar Akersloot naar Vlieland waar ze het Gemeene Landhuys aan de Dorpsstraat kopen. Dit stamt uit 1575 en is daarmee het oudste woonhuis op het eiland. Het stel geeft het pand een nieuwe naam: Tromp's Huys, naar de 17de-eeuwse admiraal Cornelis Tromp, die in die tijd zowel in Nederland als in Noorwegen bekendheid geniet.

VROME INSLAG

Veel aansluiting met de eilanders heeft Akersloot-Berg niet. Zij en haar man behoren tot de notabelen van het eiland en beperken zich in hun contacten ook tot theekransjes in hun kringen. Haar werklust en vrome inslag leveren haar waardering op bij de eilanders, maar haar keuze om zich niet aan de lokale kerkgemeenschap te binden, roept vragen op.

Wel organiseert ze naaikransjes voor jonge meisjes waarbij ook aan bijbelstudie wordt gedaan. Dat moet maar eens ophouden, vindt de plaatselijke predikant en hij dreigt dat de meisjes die naar deze bijeenkomsten gaan, geen bijdrage

Huizen Noorse Kust, Skoroya (1892).

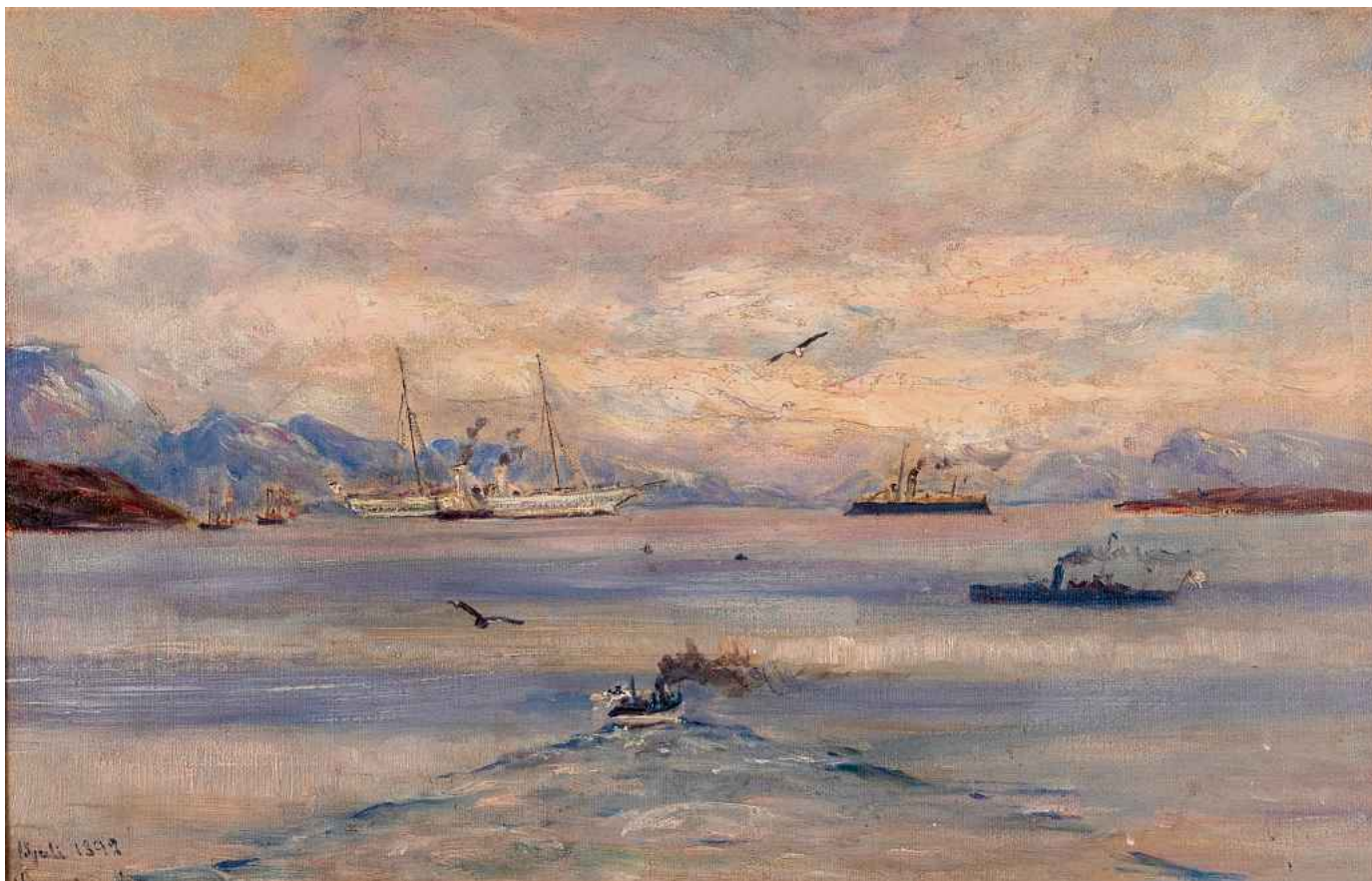
FOTO NORDNORSK KUNSTMUSEUM

HET GELOOF SPEELT EEN BELANGRIJKE ROL IN HET LEVEN VAN DE NOORSE

Marine Belle-Ile (1907). FOTO MUSEUM TROMP'S HUYS/ PIET GISPEN PHOTOGRAPHY

Keizerlijk schip voor de kust van eiland Skoroya (1892). FOTO PERSPEKTIVET MUSEUM

meer zullen ontvangen uit de armenkas.

Akersloot-Berg en haar man blijven kinderloos. Zij gaat gewoon door met haar werk. Ook op Vlieland maakt ze vele zeegezichten, zowel van de noord- als de zuidkant en ook van Terschelling met de karakteristieke Brandaris. In Leeuwarden worden schilderijen van haar verkocht bij de galerie Juffrouw Matthijssen.

Daarnaast reist ze - tegen de conventies in - nog steeds, zonder haar echtgenoot, door heel Europa. Ze trekt zich niets aan van de verwachting dat een getrouwde vrouw thuis hoort te blijven. Hoewel vrouwen in het Burgerlijk Wetboek van 1838 nog handelingsonbekwaam worden genoemd, heeft haar man kennelijk alle vertrouwen in haar. Voor die tijd best bijzonder, merkt gastcurator Tuijn op: „Ze deed het gewoon, was een hele onafhankelijke vrouw.”

Aan het begin van de vorige eeuw schildert ze ook steeds vaker bijzondere, actuele gebeurtenissen. Het bezoek van koningin Wilhelmina aan Harlingen bijvoorbeeld (1905) of de komst van prins Hendrik naar Terschelling om het reddingswezen te inspecteren (1908). Akersloot-Berg is dan niet meer alleen landschapsschilder, maar ook historieschilder.

RUSTIG LEVEN

In en na de Eerste Wereldoorlog staat het er financieel minder goed voor, waarschijnlijk door tegenvallende resultaten van de exploitatiemaatschappij van hotel Rauch. Het echtpaar wordt zelfs met geld en levensmiddelen gesteund door de familie Voorhoeve. Tegelijkertijd maakt Akersloot-Berg in 1914, 1915 en 1921 nog reizen door Europa, mogelijkkerwijs, vermoedt Tuijn, als (betaalde) chaperonne voor dames uit gegoede kringen die niet alleen willen reizen.

In 1922 wordt de kunstschilder ernstig ziek, maar het lukt nog wel om nog één schilderij te maken. Het draagt de titel *Morgenstjernen*, een verwijzing naar de uitspraak van Jezus: „Ik ben de blinkende Morgenster.” Voor het eerst heeft ze een doek gemaakt dat zo duidelijk getuigt van haar eigen geloof.

Op 18 december van hetzelfde jaar overlijdt de dan 72-jarige Betzy Akersloot-Berg op Vlieland. ‘Naar Jezus heen’, staat geschreven op de grafsteen. Daarna ebt de belangstelling voor haar weg. Haar man is niet echt geïnteresseerd in het promoten van haar nalatenschap, denkt curator Tuijn. „Hij was een stuk ouder en wilde die laatste jaren vooral een rustig leven.”

In het Nordnorsk Kunstmuseum wordt een rijk versierde, goudkleurige lijst na een poetsbeurt weer om een

Het is in Noorwegen soms alsof je zo een schilderij in stapt van Betzy Akersloot-Berg.

FOTO MEDIAHUIS

“Wij willen deze stoere vrouw opnieuw beroemd maken

kustlandschap in Noord-Noorwegen geplaatst. „Prachtig!”, zegt Minke Schat. Het werk uit 1883 is klaar voor vervoer naar de grote tentoonstelling in Den Haag. Ook senior-curator Charis Gullickson van het museum spreekt van ‘Badass Betsy’: „We hebben geprobeerd haar betekenis in hedendaagse taal te vatten.”

STRIJD OM VROUWENRECHTEN

De kunstenaar is volgens Gullickson niet los te zien van de strijd om vrouwenrechten. „Het is zeer inspirerend om te zien hoe vrijgevochten zij in haar tijd navigeerde, hoe ze doorzette in een maatschappij vol genderongelijkheid. Daardoor is ze ook nu nog relevant. Wij kunnen haar gebruiken om de geschiedenis te herschrijven door vanuit nieuwe perspectieven, nieuwe frames te kijken.”

Ze benadrukt dat musea niet neutraal zijn, maar ideologisch gedreven worden en progressieve veranderingen teweeg kunnen brengen. Het Nordnorsk Kunstmuseum organiseert in 2019 bijvoorbeeld nog een tentoonstelling, *Like Betzy*, rond haar werk en leven. Het doel is een discussie te starten over gelijkheid en gender in de hedendaagse kunstwereld

De gemiddelde inwoner van Tromsø kent Akersloot-Berg niet (meer), weet directeur Marianne Olsen van het Perspektivet Museum. „Ze is hier helaas

Souvenirwinkel Sami Shop. FOTO MEDIAHUIS

Veel houten huizen zijn in warme kleuren geverfd zoals rood of geel. FOTO MEDIAHUIS

compleet vergeten. Het zou waarschijnlijk anders gelopen zijn als ze hier permanent was gebleven, maar ze was er steeds tijdelijk. Dat kan bij inwoners ook het gevoel geven dat deze vissersplaats kennelijk niet goed genoeg was. Tromsø was destijds in ieder geval zo klein dat je niet snel door andere kunstenaars geïnspireerd werd.”

ODE

Ook gids Knut Hansvold, die de groep journalisten rondleidt door het centrum van Tromsø, heeft nog nooit van Akersloot-Berg gehoord. „Ik heb dat echt even moeten navragen. Ze is iemand uit het verleden die inmiddels door iedereen is vergeten, maar die volgens de musea hier wel degelijk iets heeft betekend. Zo gaat dat bij musea.”

„De nieuwe tentoonstelling is dé gelegenheid om Akersloot-Berg het internationale podium terug te geven”, concludeert Minke Schat. „Zij hoort thuis in de kunsthistorische canon. Daarom verschijnt tegelijk met de tentoonstelling een tijdloos boek in het Nederlands en het Engels. Daarom ook werken verschillende Noorse en Nederlandse musea samen aan dit project. Boek en tentoonstelling zijn in feite een ode aan ‘Badass Betzy’.”

„Wij willen deze stoere vrouw, een voorbeeld voor andere vrouwelijke kunstenaars, opnieuw beroemd maken. Internationaal, maar ook op Vlieland dus. Als je de Vlielanders er naar vraagt, is het nog niet zo vanzelfsprekend dat hij zegt: ‘Dat is ónze Betzy’. Hopelijk komt daar verandering in.”

‘ONE OF A KIND’

Expositie *Betzy Akersloot-Berg*. *One of a kind* in Museum Panorama Mesdag, Den Haag, van 3 oktober tot 28 februari 2027

• panorama-mesdag.nl